

I ara, què som?

FERRAN SÀEZ MATEU
“Al començament matelx del seu llibre —escrit ara fa vint-i-cinc anys—, Lyotard dóna per suposades coses com la globalització, el declivi inevitable de l'economia socialista, l'obertura del mercat xinès, la pèrdua de pes de l'estat nació o l'aparició de grans empreses que provarien de monopolitzar el flux d'informació. Tot això que ara ens sembla obvi, l'any 1979 constituïa una veritable excentricitat intel·lectual, per no dir una ximpleria”

El sauternes és un tipus de vi blanc, daurat, amb un final mòrbid que evoca la putrefacció del raïm; si ha evolucionat bé, l'ampolla que té cinquanta anys és molt millor que la que només en té trenta. El beaujolais, en canvi, és un vinet fresc, floral, de tons lilats, que s'ha de consumir ben de pressa; en general, al cap de pocs mesos ja no val res. Doncs bé: hi ha llibres sauternes i llibres beaujolais, obres que evolucionen bé i altres que caduquen amb molta —massa— rapidesa. L'any vinent se celebrarà el 25è aniversari de la publicació d'una obra que, com se sol dir, va marcar una època: *La condició postmoderna* (1979), de Jean-François Lyotard (1924–1998). Es tracta d'un genuí llibre sauternes. En aquest quart de segle, l'obra de Lyotard ha evolucionat tan bé que alguns no han dubtat a qualificar-la de profètica; com ara veurem, no es tracta de cap judici hiperbòlic. En tot cas, en aquest article no pretenem fer crítica literària sinó només provar de respondre la pregunta del títol: què som, ara? La “condició postmoderna” a la qual es referia Lyotard fa quasi vint-i-cinc anys encara és la nostra pròpia condició? Aquesta pregunta pot semblar una subtilesa filosòfica però, en realitat, té una dimensió molt més àmplia, especialment des d'una perspectiva política.

Abans de seguir endavant, cal fer una precisió necessària: el terme postmodernitat ha estat emprat d'una manera tan aleatòria i indocumentada que gairebé ha perdut el seu sentit original. Se l'ha associat al conservadorisme, mentre que, en realitat, alguns dels pensadors postmoderns més destacats, com ara Perry Anderson, no tenen cap problema a l'hora de declarar-se radicalment d'esquerra. La llista d'equívocs fóra tan llarga que no paga la pena desglossar-la. En general, per postmodernitat cal entendre qualsevol revisió crítica del llegat del racionalisme il·lustrat (en un sentit estètic, polític, etc.). Algunes d'aquestes impugnacions consideren que el projecte modern està simplement exhaurit; altres,

que només està inacabat i cal actualitzar-lo. La postmodernitat és, doncs, la consciència d'una determinada situació històrica i, en conseqüència, assenyala qüestions que van molt més enllà del debat filosòfic convencional o acadèmic. Feta aquesta precisió, continuem.

La condició postmoderna no és exactament un assaig, sinó un informe o llibre blanc sobre l'estat general del saber, encarregat a Lyotard pel Consell d'Universitats del Quebec. Aquest detall és important. A diferència de personatges com Alvin Toffler, molt popular en aquella època, Lyotard té molta cura a no fer “futurologia”. Descriu i prescriu, però no es deixa emportar per la temptació de fantasiejar sobre les característiques precises de l'aleshores llunyà segle XXI. Paradoxalment, n'acaba fent un retrat quasi exacte. Llegits un quart de segle després, els seus vaticinis provoquen una sensació molt estranya: sembla com si haguessin estat escrits fa vint-i-cinc dies, no pas fa vint-i-cinc anys. En el seu moment, però, algunes d'aquelles suposicions van ser rebudes com una mostra de frivolitat mig delirant. Lyotard deia coses que semblaven completament mancades de sentit i que, a més a més, pertorbaven les veritats del marxisme, aleshores encara inqüestionables entre els *maitres à penser* parisiens. Recordem que estem parlant de l'any 1979, quan la tensió ideològica inherent a la guerra Freda gravitava sobre qualsevol debat, des del més important fins al més trivial; quan la informàtica era una tecnologia incipient, per no dir precària; quan Internet estava restringit a usos militars i universitaris, etc. Doncs bé: en aquell moment incert, Lyotard va gosar afirmar, per exemple, que el paradigma teòric de la genètica tindria més a veure amb la cibernetica que no pas amb la biologia convencional. L'any 2003, nosaltres sabem que l'èxit de Craig Venter, cap visible de l'empresa Celera Genomics, es va basar en l'aposta per un dels ordinadors civils més potents de la història. L'any 1979, però, aquest tipus de màquines no existien. Les que hi ha-

Les manifestacions antiglobalització de Seattle de l'any 1999 van mostrar de manera pionera un descontentament polític cada vegada més estès per Occident.

via no convidaven, a més, a formular precisament aquesta conclusió. Les que es van popularitzar al cap de poc temps en moltes llars —els mítics Spectrum, Amstrad, etc.—, encara menys. És cert que tothom s'havia emmirallat amb HAL, la màquina pensant que apareixia a 2001, de Kubrik, però també és cert que qualsevol persona sensata de l'any 1979 ubicava aquell prodigi en l'esfera de la ciència-ficció, no pas de la realitat tecnològica del moment. Malgrat el que pugui semblar, però, Lyotard no estava jugant al "a veure qui la diu més grossa", sinó que es limitava a argumentar (val a dir que d'una manera freda, desapassionada, mancada de qualsevol component projectiu utòpic; no oblidem que estem parlant d'un informe fet per encàrrec d'una determinada institució que tenia ben poc a veure amb la literatura fantàstica).

Al començament mateix del seu llibre, Lyotard dona per suposades coses com la globalització, el declivi inevitable de l'economia socialista, l'obertura del mercat xinès, la pèrdua de pes de l'estat nació o l'aparició de grans empreses que provarien de monopolitzar el flux d'in-

formació. Tot això que ara ens sembla obvi, l'any 1979 constituïa una veritable excentricitat intel·lectual, per no dir una ximpleria. Resulta, però, que aquestes hipòtesis delirants es van anar materialitzant una darrere de l'altra. Tots aquells fets, segons Lyotard, feien variar la nostra "condició històrica". Ja no érem exactament hereus del llegat modern-il·lustrat. Érem una altra cosa: postmoderns. L'allau d'autors que van certificar aquesta profecia al llarg dels anys vuitanta és in comptable (dit sigui de passada, en la majoria dels casos es tractava de llibres beaujolais).

I ara, què som? Les tesis de Lyotard es van confirmar, sens dubte, però fóra absurd oblidar que en menys de cinc anys (entre el 1999 i el 2003, aproximadament) han passat certes coses que marquen un innegable punt d'inflexió històric, si més no en relació amb les qüestions plantejades a *La condició postmoderna*. En podem assenyalar, si més no, quatre: a) el dramàtic *bluff* de l'economia lligada a Internet i, en termes generals, de totes les enormes expectatives lligades a l'estandardització d'aquella tecnologia; b) l'hegemonia absoluta, in-

qüestionable, dels Estats Units, relacionada en part amb la fallida de les economies asiàtiques i amb la pèrdua de rumb del projecte comú europeu (Lyotard la va negar tot confiant en l'èxit de les economies asiàtiques); c) els fets de l'11-S del 2001 i totes les seves incalculables repercussions, que encara no hem acabat de veure; d) la cristallització —de moment informal— d'un descontentament polític generalitzat en el si de les societats postindustrials, que va de les pioneres protestes antiglobalització de Seattle a les massives i recents manifestacions pacifistes de Barcelona.

Comencem per aquest darrer punt. A diferència del que va pronosticar Lyotard, els "grans relats" ideològics estan tornant, ni que sigui d'una manera vacil·lant. D'altra banda, es tracta dels mateixos "relats". Si substituïm la paraula "imperialisme" pel terme "globalització" comprovarem que certs discursos dels anys seixanta-setanta poden ser transposats, sí·l·laba per sí·l·laba, pels actuals. Pel que fa a la fallida de les expectatives maximalistes dipositades al final dels noranta en les noves tecnologies de la informació, o a l'hegemonia cridanera dels Estats Units, hi ha poca cosa a dir: són prou evidents. Per la seva banda, els fets de l'11-S ens retornen, en molts aspectes, al clima inquietant de la guerra Freda (però sense blocs definits!). Així doncs, ara què som? Potser postmoderns escaldats que enyoren els referents sòlids d'aquells temps en què les coses semblaven estar més clares. Podríem jugar amb altres prefixos i assegurar que ara som transmoderns, ultramoderns, etc. No crec que pagui la pena: aquestes consolacions semàntiques ja no produeixen cap efecte. Probablement, l'única conclusió plausible de tot plegat és que, a l'hora de determinar la nostra condició històrica, no podem fer alhora de jutge i de part. Ara què som, doncs? Ben poca cosa. Però —com afegia el mestre Pla— fa de mal dir.

Director de l'Institut d'Estudis Polítics
Blanquerna (Universitat Ramon Llull)